

O POJMU VOJNE NAUKE I RATNE VEŠTINE

Kao što je poznato, prema nekim vojnim teoretičarima postoji samo pojam »ratna veština«, a ne i »vojna nauka«. Ratna veština, prema tom gledištu, predstavlja i teoriju i praksu, to jest ima i teorijski i praktični deo. Teorija ratne veštine ima naučni karakter i bavi se otkrivanjem zakonitosti i određivanjem principa i pravila, dok je praktični deo pretežno proizvod umenja i veštine. Polazeći od toga da je ratna praksa veoma specifična, smatra se da teorija ratne veštine ne može biti sistem apsolutnih naučnih normi, već više razmatranje, analiza, suma znanja koja samo pomaže u rešavanju konkretnih slučajeva prakse. Primena, umenje i veština imaju dominantan značaj, a pošto je i čitava teorija potčinjena ovoj dominantnoj svrsi, i teorija i praksa u celini nazivaju se ratnom veštinom.

Međutim, postoji i drukčije mišljenje, koje je dosta rasprostranjeno, da je pojam »ratna veština« preuzak i nepotpun, da je neophodno da postoje pojmovi i »vojna nauka« i »ratna veština«. U ovom napisu pokušaću da obrazložim gledište da su oba pojma neophodna i da imaju puno naučno opravdanje.

VOJNA NAUKA I RATNA VEŠTINA

Pojam »vojna nauka« se sreće danas gotovo svuda u svetu, a naročito u vojnim delima Engelsa, Lenjina i Tita.¹ Poznato je, takođe, da

¹ Govoreći o pogrešnom shvatanju uloge načelnika artiljerije, Engels je pisao: »Zatim dolazi načelnik artiljerije... To je žalosna relikvija onog doba kada se nauka smatrala kao rad nedostojan vojnika« (*Izabrana vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1960, knj. II, str. 119). Ili, na drugom mestu: »... i da je napad imao neuredniji i nenaučniji karakter od ijednog napada poznatog čak i u analizama ruskih napada.« (*Isto*, str. 67).

Iz Lenjinovih vojnih dela se mogu navesti ovi stavovi: »Sovjetska vlast je odavno obratila najveću pažnju na to da bi radnici, zatim seljaci, a naročito komunisti mogli ozbiljno učiti vojnu nauku«. (*Vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961, str. 393). »Nikada se žene ugnjetene klase... neće pomiriti sa tako sramnom ulogom. One će govoriti svojim sinovima: 'Ti ćeš brzo porasti veliki. Daće ti oružje. Uzmi ga i dobro izuči vojnu nauku. To je nauka neophodna proleterima'« (*Isto*, str. 192).

»Proletarijat bi samo pod ovim uslovima mogao izučavati vojnu nauku stvarno za sebe, a ne za svoje robovlasnike, a takvo izučavanje, nesumnjivo, zahtevaju interesi proletarijata...« (*Isto*, str. 194).

U Titovim *Vojnim djelima* nalazimo niz mesta o vojnoj nauci: »Napadi fašističkih agresora, u poslednjem ratu... pokazali su da se u političkoj i vojnoj strategiji naročito polaže važnost na jedan nov element, a to je peta kolona... Vojna nauka još nije dala tom elementu onu važnost... koju on zaslužuje...« (Tito, *Vojna djela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961, knj. II, str. 274). »Drugovi rukovodioci naše armije, vama povjeravaju naši narodi svake godine sve nove i nove borce... obučavajte ih u vojnoj tehnici, u vojnoj nauci.« (*Isto*, knj. II, str. 277). Slično se u Titovim *Vojnim djelima* govori na str 151, knj. II i na str. 183, knj. III.

je teza o vojnoj nauci pobedila u sovjetskoj teoriji odmah posle građanskog rata, i to baš u borbi sa stavovima Trockog koji je zastupao tezu da ne postoji ni vojna nauka, ni vojna teorija, niti pak mogućnost primene marksističkog metoda u formiranju načela ratne veštine.

Opravdanost postojanja pojma »vojna nauka« počiva na činjenici da u oružanoj borbi deluju objektivne zakonitosti koje nauka može otkriti i da oružana borba nije samo zbir slučajnosti. Svako mišljenje koje bi negiralo zakonitosti bilo bi, u krajnjoj liniji, idealističko. U stvari, samo poznavanje zakona — koje je, istina, uvek samo relativno tačno — predstavlja pravo znanje na osnovu kojeg se mogu vršiti predviđanja i za budući rat. A danas je baš to veoma važno, jer su nastale revolucionarne promene u karakteru rata, te bi vulgarno empirijsko izučavanje samo prošlog rata, bez otkrivanja novih zakonitosti u pripremanju i vođenju oružane borbe, moglo imati negativne posledice. Zbog toga je danas povećan značaj vojne nauke, jer izvanredno razvijena društvena, materijalna i tehnička osnova vođenja rata zahteva mnogo više znanja nego ranije.

Istina, i među teoretičarima koji su samo za pojam »ratna veština« ima i takvih koji ne negiraju postojanje zakonitosti oružane borbe, te zato teoriju ratne veštine smatraju naučnom. Ipak, oni odricanjem termina »vojna nauka« izražavaju rezervu u pogledu mogućnosti da se naučnom teorijom otkriju zakonitosti oružane borbe i da se znanja o njima sistematizuju u sistem naučnih principa, što bi već predstavljalo nauku. Oni smatraju da teorija više odgovara prirodi predmeta oružane borbe nego nauka zbog toga što je svaka teorija uvek manje-više hipotetična. To je u ovoj argumentaciji glavni razlog koji opredeljuje za termin »teorija«, a ne »nauka«. Međutim, ma koliko da oba ta argumenta polaze i od nekih tačnih gledišta, oni nisu argumenti protiv vojne nauke, i to iz ovih razloga:

a) Ratna praksa je doista specifična. Ona nije neprekidna, već povremena; ona je sukob dva protivnika koji imaju svoju volju i čije odluke nije moguće tačno predvideti; delatnost u ratu je uvek konkretna i svaki put drugačija; talent, lične sposobnosti, pa i slučajnost imaju veliku ulogu itd. Međutim, slične specifičnosti — naročito u pogledu slobode odlučivanja subjektivnih faktora — imaju i politička i svaka društvena praksa, pa i svaka ljudska delatnost. Baš zbog toga se sa raznih strana neprekidno negira status naučnih disciplina mnogim ovim pomenutim oblastima (to nikako nije slučaj samo sa vojnom naukom), ali marksistička sociologija stoji na stanovištu da su to nauke (recimo, politička nauka).

Međutim, činjenica je da se ove društvene nauke, razlikuju od prirodnih. Njihovi su zakoni specifični — to su zakoni verovatnoće koji su stvarno nepotpuni i usled toga izvesne pojave od njih odstupaju. Njihovo ostvarenje je izazvano mnoštvom uticaja koji se nikada ne mogu svi proučiti i predvideti, a osim toga, ne mogu se proveriti takvim eksperimentima kao prirodni zakoni. No to je karakteristika zakona svih društvenih nauka, pa prema tome nije specifičnost samo vojne. Zbog toga to i nije razlog da vojnu nauku degradiramo na stepen »teorije«.

b) Već samo priznavanje naučne teorije ratne veštine svedoči o tome da se nijedno marksističko mišljenje ne može odreći naučnog ka-

raktera ratne veštine. Zašto, onda, to ne bi bila nauka? Ako nije nauka, da li je to, onda, samostalna teorija koja ne pripada nijednoj nauci? Takav položaj teorije ratne veštine podleže ozbiljnoj kritici. U svakoj nauci postoje razne teorije, neke od njih će se pokazati tačnim, a druge pogrešnim, te će na osnovu toga neke od njih ostati u okviru nauke kao njene naučne teorije, a druge će kao nenaučne otpasti. Teorija je, znači, naučni stupanj u saznavanju naučne istine. Tako bi se moglo smatrati da ni u vojnoj nauci ne postoji samo jedna teorija, već više njih koje — ako su naučne — sačinjavaju vojnu nauku.

Osim toga, može se postaviti i pitanje da li je opravdano to da teorija bude sastavni deo ratne veštine (»ratna veština ima teoriju i veštinu«), jer to, pored ostalog, može značiti da se teorija čini zavisnom od veštine, to jest da se objektivni zakoni svode na deo ljudske delatnosti. To, zatim, može da znači da se teorija ratne veštine bavi samo subjektivnom delatnošću (da je to samo »teorija o veštini«), načinima i oblicima oružane borbe, a ne i činjenicama i pojavama oružane borbe, to jest objektivnom stvarnošću. Ponekad se inače društvene nauke smatraju normativnim (koje se bave samo normama, načelima ljudske delatnosti), a ne indikativnim, naučnoistraživačkim koje se bave i činjenicama objektivne stvarnosti. A to je veoma jednostran tretman jer se norme, načini i oblici mogu odrediti samo na osnovu poznavanja objektivnih uslova i faktora oružane borbe.

c) Svi pomenuti argumenti u prilog teze o vojnoj nauci nikako ne znače da vojna nauka može potpuno usloviti veštinu, da može potpuno odrediti praksu. Kao i svaka društvena nauka, i vojna nauka je samo uputstvo za akciju. Svaki dogmatizam staljinskog tipa u smislu neposredne uslovljenosti ratne veštine zakonima vojne nauke — može biti veoma štetan, a nije ni realan. Ratna veština kao praksa, kao delovanje subjektivnih faktora predstavlja široko polje za ispoljavanje talenta, za konkretno rešavanje praktičnih pitanja, za traženje rešenja u nepredviđenim slučajevima. Praktičnim rešenjima koja nauka zatim uopštava i izvlači iz njih nove teorijske zaključke, praksa povratno deluje na teoriju i postaje izvor novih teorijskih zaključaka.

U vojnoj nauci veština ima veoma veliki značaj. Kako treba gledati na značaj veštine, ratne veštine, to jest prakse, pokazuju ove Lenjinove reči: »Među najzlomernija i verovatno najraširenija iskripljavanja marksizma koja vrše vladajuće socijalističke partije ide oportunistička laž da je priprema ustanka, uopšte odnos prema ustanku kao prema veštini — blankizam«. Lenjin napominje »da se baš Marks na najodređeniji, najprecizniji i najkategoričniji način izjasnio u tom pogledu nazvavši ustanak baš veštinom...«². Nema sumnje da su baš tako kategorična shvatanja o veštini neophodna kao brana svim mogućim tendencijama ka potcenjivanju veštine, ka umanjivanju značaja subjektivnog faktora, ka apsolutiziranju objektivnih zakonitosti i naučnih znanja, ka dogmatskom shvatanju da se naučni principi mogu sprovesti u život slepo, a da se ne vodi računa o specifičnosti svakog konkretnog slučaja. To, razume se, ne vodi negaciji nauke, već podešavanju pravilnih odnosa između nauke i prakse.

² Lenjin, *Vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961. godine, str. 259.

A to znači da vojna nauka treba da se bavi izučavanjem oružane borbe, njenog pripremanja i vođenja, sumiranjem znanja, utvrđivanjem principa i pravila i, na osnovu toga, svestranim obučavanjem ljudi za praktičnu delatnost. Ratna veština — oslanjajući se na utvrđena znanja — jeste njihova stvaralačka primena u praksi. Prema tome, vojna nauka je u vezi s pojmom znanja, a ratna veština — s pojmom umenja. I vojna nauka i ratna veština bave se istim predmetom — oružanom borbom, samo se u njima ogledaju dve strane toga predmeta — teorijska i praktična. Kao što je manje-više svaka nauka osnova za jednu, svoju veštinu, tako je — po ovom shvatanju — i vojna nauka osnova za ratnu veštinu.

Baš radi toga da bi ratna veština dobila još veći značaj, trebalo bi da se ona ograniči na stvaralačku praksu, stvaralačko pripremanje i vođenje borbe. Vojna nauka je teorijska osnova ratne veštine i otuda od nje umnogome zavisi uspešno vođenje oružane borbe. Tako se vrši jednostavna i praktična podela: teorija pripada vojnoj nauci, a praksa — ratnoj veštini.

PREDMET VOJNE NAUKE I RATNE VEŠTINE

Određivanje predmeta vojne nauke³ ima za svrhu — kao i u svim drugim naučnim oblastima — da postavi okvire materije koja se izučava i razgraniči vojnu nauku od drugih. Strogo uzevši, određivanje predmeta nije sastavni deo samo materije vojne nauke: razmatranja zakonitosti oružane borbe, načina i oblika pripremanja i vođenja borbenih dejstava. Značaj određivanja predmeta je u tome da se omogući organizovanije i temeljitije izučavanje materije vojne nauke i ratne veštine.

Vojna nauka i ratna veština doživljavaju stalnu evoluciju. Kad god se bitno izmene uslovi vođenja rata i oružane borbe, uvek ponovo dolazi na dnevni red i pitanje određivanja predmeta vojne nauke, što govori o tome da je i ovo opšteteorijsko pitanje ratne veštine uslovljeno odgovarajućom praksom.

U pogledu shvatanja predmeta vojne nauke i ratne veštine postoje u vojnoj teoriji znatne razlike. One se, u osnovi, svode na tri stava: po jednim — predmet je pripremanje i vođenje rata u celini, po drugima — pripremanje i vođenje oružane borbe, a po trećima — pripremanje i upotreba oružane sile.

Prema manje-više celokupnoj zapadnoj vojnoj teoriji, ratna veština je — veština i nauka pripremanja i vođenja rata u celini. Međutim, sam termin »ratna veština« malo se upotrebljava i najčešće se zamenjuje raznim drugim terminima, na primer: generalna, nacionalna, visoka, globalna strategija i sl. Što se tiče, pak, vojne strategije kao posebne, uže oblasti teorije i prakse — njen predmet su pripremanje i upotreba oružanih snaga.

³ U celom daljem izlaganju polazi se od stava da vojna nauka kao teorija i ratna veština kao praksa imaju, sasvim razumljivo, isti predmet.

U sovjetskoj vojnoj teoriji postoje dva pojma: vojna nauka i ratna veština. Vojna nauka je teorija vojnog dela, sistem znanja koji se odnosi na pripremanje i vođenje oružane borbe u celini. Ratna veština je primena znanja vojne nauke u oružanoj borbi, praksa vojnog dela.⁴ No, i vojna nauka i ratna veština imaju isti predmet — oružanu borbu.

Kod nas o predmetu vojne nauke, odnosno ratne veštine ima različitih mišljenja koja se uglavnom mogu svesti na ova: (a) vojna veština obuhvata svu vojnu problematiku, kako onu u vezi s ratovanjem tako i ratne pripreme u miru, a i vojni aspekt borbe mirnim sredstvima, dok ratna veština, kao užii pojam, odgovara samo za oružanu borbu;⁵ (b) ratom u celini bavi se ratovodstvo kao politička kategorija, a predmet ratne veštine je pripremanje i upotreba oružanih snaga;⁶ (c) ratna veština se tiče samo jednog dela oružane borbe — izučavanja načina vođenja rata, odnosno metoda pripreme i vođenja oružane borbe, a oružanom borbom u celini bavi se vojna nauka.⁷

Sve ove razlike koje se pojavljuju u određivanju predmeta vojne nauke i ratne veštine potiču, u osnovi, od različitog sagledavanja njihovih odnosa prema savremenom ratu. Zbog toga je u razmatranju predmeta vojne nauke najpravilnije poći od karaktera rata, a posebno savremenog.

Evolucija pojma »vojna nauka« i »ratna veština«. Ranije se, prema Klauzevicu, »pod imenom ‚ratna veština‘ ili ‚nauka o ratu‘ uvek razumevao samo zbir onih znanja i veština, koje se bave materijalnim stvarima. Uređenje, pripremanje i upotreba oružja, podizanje tvrđava i utvrđenja, organizam vojske i mehanizam njenih pokreta bili su predmeti ovih znanja i veština; svrha svih ovih bilo je stvaranje oružane snage upotrebljive za rat.«⁸ Tek se kasnije u veštini opsađivanja tvrđava pojavljuje i »nešto od samog vođenja borbe«,⁹ što će vremenom evoluirati do taktike kao veštine raspoređivanja vojske na bojištu.

U drugom razdoblju istorije ratova robovlasničkog i feudalnog perioda, pa i na početku kapitalizma, ratna veština se pretežno bavila oružanom silom. To je poticalo otuda što su vojske bile glavno i odlučujuće sredstvo vladajućih klasa za vođenje ratova. Prema takvoj ulozi kastinskih i profesionalnih (najčešće malih) vojski, uloga ostalih faktora rata bila je neuporedivo manja. S obzirom na to da su se oružani sukobi izvodili na malom prostranstvu, u kratkom vremenu, sa učešćem ograničenih snaga i sredstava, društveni faktori — politika, ekonomika,

⁴ Interpretirano prema brošuri maršala Malinovskog *Budno stajati na straži mira, Vojno izdanje Ministarstva odbrane SSSR*, Moskva, 1962. god., na ruskom. No, u sovjetskoj vojnoj teoriji postoji i drugo shvatanje prema kojem se vojna nauka bavi oružanom borbom u celini, a ratna veština samo formama i načinima oružane borbe.

⁵ Bogdan Oreščanin, *Vojni aspekti borbe za svetski mir, nacionalnu nezavisnost i socijalizam, VIZ JNA*, Beograd, 1962. god.

⁶ Stav uredništva *Vojne enciklopedije*.

⁷ Franjo Tuđman, *Sadržaj i sistematizacija vojne nauke i ratne veštine, Vojno delo* br. 9 od 1960. god.

⁸ Klauzevic, *O ratu*, izdanje *VIZ JNA*, Beograd, 1951. godine, str. 97.

⁹ Klauzevic, op. cit., str. 97.

narodi — pa i prirodni faktori, nisu imali u toku samog sukoba odlučujući značaj; takav značaj je pripadao oružanim snagama.

Predmet ratne veštine ovih perioda bile su, pre svega, oružane snage. Međutim, baš zbog toga što su ratovi bili »jednostavni«, što se njihov sadržaj pretežno svodio na upotrebu oružanih snaga, bilo je moguće da se ratna veština, baveći se oružanim snagama, bavi i ratom u celini. Otuda je često vladar zemlje bio u isto vreme i vojskovođa, to jest — nosilac i politike i ratne veštine.

Razume se da je rat, kao izraz klasne borbe, oduvek bio i nastavak politike drugim, nasilnim sredstvima, ali sa gledišta sadržaja rata, odnosno uloge pojedinih faktora rata, tek je francuska revolucija donela odlučan prelom. Narasle proizvodne snage kapitalizma i buđenje svesti narodnih masa iz temelja su izmenili ulogu faktora rata. Ratovi postaju sve složeniji. Uticaj raznih faktora — politike, ekonomike, naroda, prostora, vremena — igra sve veću ulogu kako u pripremanju ratova tako i u toku ratnih dejstava. Oružane snage su i dalje najčešće glavno sredstvo rata, ali i kroz njih sve više dolaze do izražaja drugi njegovi faktori. Na osnovu vojne obaveze stvaraju se velike nacionalne armije, a ratovi se pretvaraju u žestoke sukobe — bitke u kojima učestvuju sve više ljudi i tehničkih sredstava.

Proširivanje obima i sadržaja ratova, pa i njihovog karaktera, označilo je početak procesa za koji je karakterističan sve veći porast značaja ekonomike, morala naroda i armije, mobilizacije svih izvora zemlje za pripremanje i vođenje rata, učešća raznih naučnih oblasti u pronalaženju i proizvodnji naoružanja i opreme, obučavanja i vaspitavanja ljudstva za ratna dejstva, itd. Ratovi epohe imperijalizma i nastajanja socijalizma bili su u praksi krajnji izraz globalnosti i sveobuhvatnosti — po učešću naroda i država (svetski, koalicioni ratovi), po prostranstvu, po odlučujućim ciljevima — uništenju oružane sile, po uključivanju u ratna dejstva i pozadine zemlje, po dugotrajnosti oružanog sukoba, po sveobuhvatnosti i dužini ratnih priprema, po naprežanju materijalnih i moralnih snaga, po masovnim gubicima itd. Praksa ovih ratova, a naročito prvog i drugog svetskog, pokazala je da u pripremanju i vođenju ratova učestvuju sve društvene delatnosti zemlje — politika, ekonomika, kultura, nauka i druge, a ne samo vojna. Rukovođenje ratnim pripremanjima i dejstvima prevazišlo je obim vojne nauke i ratne veštine i uključilo u sebe na nivou političkog rukovodstva države sve naučne oblasti i sve delatnosti društva koje na bilo koji način mogu doprineti pripremanju i vođenju rata.

Revolucije i nacionalnooslobodilački ratovi još su više isticali značaj svih faktora rata i njihovog sveobuhvatnog angažovanja u ratnim dejstvima. Potcenjivanje bilo kojeg od njih, a pogotovu u onim slučajevima kad su se oružane snage stvarale tek sa otpočinjanjem oružane borbe, obično je imalo poražavajuće posledice za uspeh revolucionarne ili oslobodilačke borbe. Naš narodnooslobodilački rat je bio sjajna potvrda uspešne mobilizacije svih snaga u vođenju rata. Komunistička partija, sa drugom Titom na čelu, od početka se oslonila na najšire mase naroda i na sve snage — materijalne i druge — koje su se mogle angažovati u borbi. To je bio pravi svenarodni rat, u kojem je došao do izražaja i jasan kurs na jačanje oružane sile i na angažovanje svih drugih

činilaca u vođenju rata. »Mi se ne oslanjamo grubo na našu vojnu silu, već u prvom redu na sam narod, pa onda na vojnu silu.«¹⁰

Prema tome, tendencije u evoluciji sadržaja rata, zaključno sa drugim svetskim, jasno su ocrtale totalnost i sveobuhvatnost ratova kao jednu od najznačajnijih njihovih karakteristika. Sa gledišta predmeta vojne nauke i ratne veštine, ove tendencije su dovele do toga da su vojna nauka i ratna veština sve manje bile u mogućnosti da svojim okvirom obuhvate celinu rata. U oblasti teorije, ratom su se sve više bavile razne nauke — društvene i prirodne, a u oblasti prakse — razne društvene delatnosti. To je, prirodno, dovelo do ograničavanja predmeta vojne nauke i ratne veštine na užu oblast rata — pretežno na oružanu borbu.

Predviđanja o savremenom ratu i predmet vojne nauke. Sva predviđanja o eventualnom budućem svetskom termonuklearnom ratu ističu u prvi plan globalnost i totalnost rata. Štaviše, smatra se da će baš ova karakteristika savremenog rata doći do svog krajnjeg apsurdnog izraza. Takav rat bi obuhvatio ceo svet i vasionu, vodio bi se sredstvima masovnog uništavanja i razaranja čiji bi cilj bile i oružane snage i celokupna pozadina zemalja-učesnica, u ratu bi učestvovala masovne armije i masovna ratna tehnika, glavni naponi bi se angažovali verovatno u njegovom početnom periodu u kojem bi se težilo i njegovom brзом završetku totalnim uništenjem protivnika itd. Usled svoje sveobuhvatnosti savremeni rat sadrži u sebi zakonitu tendenciju pretvaranja lokalnih ratova u svetske. Sa gledišta faktora rata, očevidno je da bi baš u savremenom ratu bile angažovane sve društvene snage i delatnosti zemlje, što se, uostalom, vidi i po kompleksnosti ratnih priprema koje su u svim zemljama, a naročito u zemljama — glavnim vojnim silama, obuhvatile sve sektore društvenog i državnog života.

Novе pojave savremenog rata našle su izraza i u savremenim vojnim teorijama u svetu. Tako, na primer, kod svih zemalja na Zapadu nov pojam generalne strategije ide baš za tim da označi kompleksni sadržaj rata, sve njegove faktore: politički, diplomatski, psihološki, naučni, vojni i dr. Prema mišljenju zapadnih teoretičara, strategija nije više suveren vojnički pojam; on se zadržao u okviru operacije i taktike, dok je strategija dobila nove dimenzije. »Diplomatija i odbrana nisu više različite alternative, jedna koja će biti upotrebljena kad druga bude poražena. Jedna drugu moraju dopunjavati.« (Kenedi).¹¹ To se i praktično sprovodi preko primata civilnih organa u poslovima narodne odbrane, tako da oshovnu ulogu u formulisanju i kontroli vojne politike i po nizu sasvim konkretnih vojnih pitanja imaju civilna lica.¹² Što se

¹⁰ Tito, *Vojna djela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961, knj. I, str. 183.

¹¹ »Principi i posledice američke strategijske doktrine«, Jacques Vernant, *Revue de défense nationale*, Paris, maj 1963. god.

¹² Za ilustraciju je orijentacije mogu poslužiti i ovi stavovi Kenedija: »Naše armije moraju biti iskorišćene na način da se dozvoli izbor i odluka civilnim vlastima u pogledu odlaganja, obima reakcije i objekata.« »Naše oružje mora biti potčinjeno najvišem komandovanju i kontroli civilnih vlasti, stalno — kako u miru tako i u ratu. Osnovna odluka koja se odnosi na naše učešće u bilo kojem konfliktu i na naš odgovor na bilo koju vrstu pretnje — uključujući sve odluke koje se odnose na korišćenje nuklearnog oružja ili na prelaz sa ograničenog na opšti rat — biće preduzete od strane civilnih vlasti.« (Citirani članak Jacques-a Vernant-a).

tiče kategorije vojne strategije, ona — prema zapadnoj vojnoj teoriji — direktno proizilazi iz generalne strategije i njen je zadatak da podržava generalnu strategiju direktnom ili indirektnom primenom oružanih snaga, kako u miru tako i u ratu, to jest putem primene specifično vojnih sredstava države.

U sovjetskoj vojnoj teoriji bilo je i još ima dosta diskusija oko toga u čiji domen spada problematika savremenog rata. Većina autora zastupa mišljenje da je rat široka pojava koja obuhvata ekonomsku, ideološku i diplomatsku borbu (neki dodaju i naučnu), a one u ratu dobijaju posebne crte blokade, diverzije, konfiskacije, prekida diplomatskih odnosa i sl. U ratu je posebno značajno učešće naroda. Međutim, glavni sadržaj rata je oružana borba pa, prema tome, postoji razlika između rata i oružane borbe. Vojna nauka ne može obuhvatiti sve strane pripremanja i vođenja rata. To bi dovelo do njenog rasplinjavanja u širokoj oblasti koja pripada raznim naukama. Osim toga, rukovođenje ratom u celini pripada politici, dok se vojna nauka bavi samo jednim aspektom rata — oružanom borbom. Ovo je naročito jasno izrazio maršal Malinovski u svojoj brošuri *Budno stajati na straži mira*¹³ u kojoj se navodi i ovaj stav: »Po pitanju o predmetu i sadržaju vojne nauke... dolazilo je do mnogih sporova između generala i oficira, no te diskusije i sporovi nisu zaključeni. Po našem mišljenju, neki drugovi su nastojali uključiti u pojam vojne nauke i sve što je u bilo kakvom odnosu s vojnim delom i s postizanjem pobede nad neprijateljem. U vojnu nauku uključivali su sumu socijalno-političkih, ekonomskih i vojnih faktora... Vojna nauka se pretvorila na taj način u svojevrsnu nauku nauka... Objekat istraživanja vojne nauke je oružana borba, jer ona predstavlja specifikum rata... «

U nekim savremenim vojnoteoretskim razmatranjima dolaze često do izražaja i razna tehnokratska gledišta koja polaze od toga da će vojna moć, zasnovana na savremenoj ratnoj tehnici, imati u nuklearnom ratu isključivu ulogu. Nema sumnje da su takvi ekstremni zaključci netačni, a i opasni, iako je tačna činjenica da su ogromno porasli uloga i efekat dejstva savremenog naoružanja i ratne tehnike. Danas se u nekim diskusijama otvoreno dovodi u pitanje uloga ekonomike u toku trajanja rata pa se dolazi i do zaključka da ona ne bi imala (bolje reći: ne bi stigla da ima) neku važniju ulogu, usled toga što postoje ogromne zalihe nuklearnog oružja, a nije moguće da se sva sredstva njihovog lansiranja podvrgnu iznenadnom uništenju. Stavlja se pod sumnju čak i shvatanje rata kao produženja politike, jer se polazi od gledišta da nuklearni rat predstavlja i sopstveno uništenje, a samouništenje ne može biti ničiji interes — ni ekonomski, ni politički. Nema sumnje da je traženje političkih rešenja agresivnim nuklearnim ratom samo po sebi stvarno negacija istinskog političkog rešenja, te predstavlja nerešivu protivurečnost savremenog nuklearnog rata, a samim tim sadrži imperativ borbe za mir. Zbog toga drug Tito s pravom ističe »da su u zabludi oni koji misle da mogu izvojevati neke odlučujuće pobjede silom oružja i trenutnim tehničkim preimućstvima.«¹⁴ Upravo otuda proizilazi i gledište da odbrana zemlje od agresije spolja

¹³ *Военниздат*, Moskva, 1962. god. (na ruskom).

¹⁴ Tito, *Vojna djela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961, knj. III, str. 198.

predstavlja realnu mogućnost, sastavni deo borbe za mir, a pred surovom alternativom: rat ili moderno ropstvo — i jedino moguće političko rešenje.

Prema tome, upravo se savremeni rat ne može svesti samo na dejstvo oružanih snaga, iako je nepobitna činjenica da je njihova uloga ogromno porasla. No, naporedo s tim porasla je uloga i svih ostalih faktora: masovnog učešća celokupnog stanovništva, značaja morala, velikog udela teritorijalne odbrane i civilne zaštite i t. sl. Sveobuhvatno učešće svih društvenih delatnosti naročito dolazi do izražaja u ratnim pripremama, pa se čak smatra da, u vezi s nekim pretpostavkama o kratkotrajnosti rata, blagovremenosti i sveobuhvatnosti ratnih priprema dobija sve sudbonosniji značaj.¹⁵ Međutim, ukoliko bi rat duže trajao utoliko bi svi njegovi faktori i te kako došli do izražaja i u toku toga trajanja. Na kraju, neki oblici savremenog rata, i to baš oni koji se odigravaju u praksi pred našim očima od završetka drugog svetskog rata pa sve do danas — nacionalnooslobodilački, antikolonijalni, svenarodni odbrambeni ratovi i oružane revolucije — ne mogu se oslanjati samo na oružane snage, već svoju snagu moraju crpiti iz potpunog angažovanja svih moralnih i materijalnih snaga naroda, zemalja, država, partija i pokreta.

Ova kratka razmatranja o savremenom ratu sa gledišta predmeta vojne nauke i ratne veštine upućuju na tri osnovna zaključka:

— rat je po svom sadržaju i dalje kompleks najraznovrsnijih pojava: političkih, ekonomskih, vojnih i drugih, te u pripremanju i vođenju rata učestvuju svi društveni faktori i angažuju se svi izvori zemlje;

— rat je i nadalje produženje politike — avanturističke politike agresije (makako to apsurdno zvučalo kad je u pitanju termonuklearni rat i makako to istovremeno impliciralo i negaciju politike) i politike odbrane zemlje; zbog toga je jedino politika kadra osigurati skladno angažovanje svih delatnosti u ratu što i dalje ističe njenu rukovodeću ulogu;

— predmet vojne nauke i ratne veštine ne može biti rat u celini, jer se on veoma usložio i po društveno-političkom sadržaju i po obimu vojnih pojava koje obuhvata; predmet vojne nauke i ratne veštine ne mogu biti ni samo oružane snage, jer je ne samo rat nego čak i oružana borba širi pojam od pojma upotrebe oružanih snaga. Oba ova shvatanja pripadaju prošlosti. I ne samo to. Ona mogu dovesti do zamagljivanja jasnih odnosa između politike i ratne veštine i do pogrešne ocene o značaju i ulozi pojedinih faktora rata, pa i samih oružanih snaga, te samim tim dobijaju i širi principijelni značaj. Zbog toga mislim da je najprihvatljivije rešenje da se vojna nauka i ratna veština bave samo oružanom borbom kao svojim predmetom, to jest samo delimičnim, iako glavnim, sadržajem rata, do čega je, uostalom, kako smo videli, doveo i sam objektivni razvitak rata.

¹⁵ Zanimljivo je u vezi s tim podsetiti na jednu vizionarsku Klauzevicevu pretpostavku: »Kada bi u ratu bilo samo jedno jedino rešenje ili mnoštvo jednovremenih rešenja, to bi, naravno, sve pripreme za njega morale biti usmerene u pravcu krajnjih naprezanja...« (O ratu, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1951, str. 45).

Politika i vojna nauka. Za odnos između politike i vojne nauke značajna je baš razlika koja postoji između rata i oružane borbe. Budući da je rat produženje politike drugim, nasilnim sredstvima, proizilazi da rata i nema bez primene oružanog nasilja, bez oružane borbe. Oružana borba je pojam uži od pojma rata, ali je ona stalno prisutan, neminovan i glavni sadržaj rata. Po tome rat i jeste poseban oblik političke borbe, što je njegova posebnost i zakonita specifičnost upravo oružana borba. Zbog toga smatram da »hladni«, »ekonomski«, »psihološki rat« i sl. nisu ratovi (sem u prenosnom, konvencionalnom smislu), jer ne sadrže glavno obeležje rata — oružanu borbu. Oni su najoštrije forme mirne političke borbe u kojima, istina, dolazi do izražaja i uloga vojne sile u smislu pretnji, odmeravanja snaga i iznuđivanja političkih rešenja ali mirnim, a ne oružanim putem.

Primarna, usmeravajuća uloga politike u pripremanju i vođenju rata proizilazi otuda što je rat kao društvena pojava samo produženje te politike drugim sredstvima. Sve ostale delatnosti, zadržavajući svoju relativnu samostalnost, potčinjavaju svoje interese interesima politike koji su svrha rata. Vojna nauka ima isti takav položaj — položaj potčinjenosti i relativne samostalnosti u odnosu na primarnu ulogu politike.

Specifični zakoni oružane borbe, specifična sredstva i metodi pripremanja i vođenja rata kao oružane borbe predstavljaju rezon postojanja vojne nauke kao posebne nauke i ratne veštine kao posebne veštine. Politika mora voditi računa o objektivnim zakonitostima oružane borbe. »Ali kad se jednom izda naređenje za izvršenje pomorskih i vojnih pokreta, onda ti pokreti više ne podležu željama i planovima diplomatije, već njihovim sopstvenim zakonima, koji se ne mogu kršiti, a da se time ne dovede u opasnost bezbednost celokupne ekspedicije«. ¹⁶ Prema tome, pored potčinjenosti vojne nauke i ratne veštine opštim ciljevima i zahtevima politike, postoji i obrnut odnos: raspoložuci relativnom samostalnošću koja je izraz specifičnosti oružane borbe, vojna nauka i ratna veština vrše i obratan uticaj na politiku u smislu korigovanja njenih ciljeva i zadataka, postavljanja uslova i zahteva koje politika mora zadovoljiti ako želi da postigne uspeh u ratu.

Načelan odnos između politike, vojne nauke i ratne veštine ima veliki principijelan značaj i u oblasti teorije i oblasti prakse. Tendencije ka tome da se domen vojne nauke i ratne veštine proširi na svu problematiku rata imaju, po mom mišljenju, niz negativnih posledica: zamagljuje razliku između rata i oružane borbe, bacaju krivo svetlo na pojam hladnog rata, predstavljaju opasnost za pojavu militarizma. Osim toga, makako na prvi pogled izgledalo neverljivo, ove tendencije vode i ka potcenjivanju oružane borbe, jer vojna nauka i ratna veština koje bi se bavile svim problemima rata nužno moraju zapostaviti specifične probleme oružane borbe, koji — danas više nego u prošlosti — zahtevaju posebnu stručnost. Širokim postavljanjem okvira vojne nauke i ratne veštine takođe se gubi iz vida da se savremeni rat ne može pripremiti i voditi bez svestranog učešća raznih nauka. Zbog toga je sasvim tačna konstatacija da ne može biti jedinstvene nauke o

¹⁶ Engels, *Izabrana vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1960. godine, knj. II, str. 48.

ratu koja bi bila nekakva nauka nauka. U stvari, jedino politika — kao nauka i veština koja se bavi proučavanjem političkih odnosa i usmeravanjem političke delatnosti bilo u kojoj oblasti društvenog života¹⁷ — može imati i ulogu opšteg usmeravanja u ratu i jedino je kadra obje-diniti delovanje svih društvenih delatnosti ka jedinstvenom cilju.

U vezi s odnosom politike, vojne nauke i ratne veštine postavlja se i jedno praktično pitanje: da li opšta politika koja se bavi svim problemima društvenog života, može podjednako efikasno da se bavi i specijalnim problemima — konkretno pripremanjem i vođenjem rata, pogotovu ako se ima u vidu da se problematika rata veoma uvećala i usložila. Teorija političke nauke ima na to pitanje gotov odgovor. Naime, prema ovoj teoriji, opšta politika se inače deli na niz specijalnih politika (to jest, delova, aspekata opšte politike), kao što su ekonomska, kulturna, socijalna i sl. Zbog toga, načelno, ne vidimo razloga da ne postoji i vojna politika, kao izraz komplikovanja društvenog života (i vojne problematike napose) i praktične potrebe efikasnijeg delovanja po specijalnim vojnim pitanjima. Uostalom, to je termin koji nalazimo još kod Lenjina i Frunzea,¹⁸ a inače je danas dosta u upotrebi. Mislim da je termin »vojna politika« logičniji i jasniji od termina »generalna strategija«, »vojna veština«, »ratovodstvo« i sl., jer svi ovi termini samim nazivom impliciraju vojno značenje, što nije poželjno. Nasuprot tome, vojna politika nedvosmisleno pokazuje da se radi o politici, i to o njenom posebnom aspektu koji se tiče vojne problematike. U takvom svom značenju pojam vojne politike sasvim je srodan pojmu politike narodne odbrane. Za nas je taj termin veoma pogodan, pa je čak unekoliko određeniji, jer se odnosi na pripremanje zemlje za odbrambeni rat.

Lenjin je govorio da se u ratu politika militarizuje. Savremeni razvitak ogromnih armija i masovnih ratnih priprema tu tezu je ne samo potvrdio već i proširio na mirnodopski period, u kojem dolazi do »militarizacije« onog dela aspekta politike koji se bavi problemima narodne odbrane.

Predmet vojne nauke i ratne veštine je oružana borba. Sve što je do sada rečeno još nije dovoljno da argumentuje gledišta o oružanoj borbi kao predmetu vojne nauke i ratne veštine. Naime, da bi jedna nauka stekla uslove da postoji kao samostalna naučna oblast, ona za svoj predmet mora imati u objektivnoj stvarnosti takav skup pojava — specifičan, relativno samostalan i uzajamno povezan uzročno-funkcionalnim odnosima — kojim se nijedna druga nauka (pa i odgovarajuća praksa) ne bavi potpuno. U tom slučaju takav skup pojava može se uslovno izdvojiti kao predmet posebne nauke i prakse. U vezi s tim postavlja se pitanje: da li je oružana borba takav skup specifičnih pojava kojima se posebno ne bave nijedna druga nauka i praksa.

Na to pitanje se bez sumnje može potvrdno odgovoriti. I ne samo to. Pojave oružane borbe se upravo izrazito razlikuju od bilo kakvih

¹⁷ Vidi: dr Radomir Lukić, *Politika teorija države*, Beograd, 1962; *Osnovi sociologije*, Beograd, 1962; *Istorija političkih i pravnih teorija*, Beograd, 1956.

¹⁸ Lenjin, *Vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1961, str. 392; Frunze, *Izabrana dela*, izdanje Vojno-izdavački zavod MNO, Beograd, 1946, str. 26, 70, 74.

drugih pojava društvenog života, jer ni za jedan drugi skup pojava nije karakteristična primena oružanog nasilja. I baš po tome što je akt oružanog nasilja, oružana borba predstavlja naročit, specifičan oblik političke borbe. »Ali oružani ustanak je *naročiti* oblik političke borbe koji je potčinjen naročitim zakonima, o kojima treba pažljivo razmisliti.«¹⁹

Drugim rečima, oružana borba ima, dakle, sopstvene specifične zakone. Kad ne bi imala unutrašnje objektivne zakone, nezavisne od svesti i volje ljudi, oružana borba bi bila samo zbir slučajnosti i tada ne bi bila potrebna nikakva teorija za njeno pripremanje i vođenje. Evolucija oružane borbe od kratkotrajnih udara antičkih falangi i feudalnih linijskih strojeva do savremene oružane borbe u kojoj, pored oružanih snaga, učestvuju i mase stanovništva, predstavlja, u stvari, evoluciju zakonitosti pojava oružane borbe. Na osnovu posmatranja zakonitosti kadri smo pratiti evoluciju ratovanja i uopštavati iskustva, otkrivajući opšte, stalne i nužne faktore koji određuju karakter i fizionomiju oružane borbe. Na osnovu toga predviđamo i mogućni njen razvoj, postavljajući tako objektivnu osnovu i okvire vojne nauke i ratne veštine kao posebne teorije i prakse.

Osnovni zadatak vojne nauke sastoji se u otkrivanju i proučavanju zakonitosti oružane borbe, to jest u otkrivanju uzročnih veza koje postoje između objektivnih faktora oružane borbe, s jedne, i organizacije, načina i oblika njenog vođenja, s druge strane. Pronaći takve načine i oblike oružane borbe koji će najbolje odgovarati objektivnim materijalnim i subjektivnim faktorima i uslovima njenog vođenja — čini glavni sadržaj vojne nauke.

Način i oblici ratnih dejstava neprekidno se menjaju i otvaraju nove probleme vojne nauke i ratne veštine. Glavni problem ratne veštine prvog svetskog rata sastojao se u tome kako da se prevaziđe pozicioni način vođenja rata. Međutim, kako su načini i oblici borbenih dejstava samo pojavni oblici, spoljne manifestacije suštine oružane borbe, to se ni pozicioni karakter prvog svetskog rata nije mogao prevazići sve dok nisu stvoreni materijalni i drugi uslovi za prelazak na manevarsko ratovanje. Ratna tehnika prvog svetskog rata nije bila kadra da probije dobro organizovanu i jaku odbranu protivnika i taktički proboj pretvori u operativni, te se i odbrana pokazala jačom od napada. Trebalo je da se kvalitativno izmeni ratna tehnika, da se masovno uvedu u naoružanje armija tenkovi i avioni da bi se ostvario odlučujući problem u ratnoj veštini — prelazak na manevarski način ratovanja koji je dominirao u drugom svetskom ratu. Sličan odlučujući uticaj na način vođenja oružane borbe imao je u istoriji ratovanja i razvoj faktora čovek. Govoreći o ulozi tog faktora Engels je pisao: »... samo revolucija kao što je bila francuska, koja je ekonomski oslobodila građanina, a naročito seljaka, mogla je da iznađe masovne vojske, a ujedno i slobodne oblike kretanja o koje su se razbile stare krute linije.«²⁰ Obilje raznovrsnih oblika borbenih dejstava u našem oslobodilačkom ratu,

¹⁹ Lenjin, *Vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd 1961. godine, str. 285.

²⁰ Engels, *Izabrana vojna dela*, izdanje VIZ JNA, Beograd, 1953. godine, knj. I, str. 17.

kao i u nizu oružanih revolucija i antikolonijalnih ratova, bilo je velikim delom proizvod posebne aktivne uloge svesnog faktora čovek.

Ratovi se po načinu vođenja oružane borbe razlikuju među sobom pre svega zato što u njima uvek na drugi način deluju kvalitet i kvantitet i međusobni odnos raznih objektivnih faktora. Efikasnost vojne nauke i ratne veštine sastoji se baš u tome da uoče te nove momente. Tako, na primer, naša partizanska strategija i taktika bile su u početku ustanka posledica malobrojnog i slabijeg naoružanja naših jedinica, nepovoljnog vojnog odnosa snaga, teritorijalne organizacije partizanskih odreda i sl. U tim uslovima jedino je partizanskim načinom ratovanja bilo moguće efikasno iskoristiti naša oskudna sredstva, osigurati masovnu podršku i neposredno učešće stanovništva i stvoriti uslove za pojavu razvijenijih načina i oblika oružane borbe. Ukoliko su se postepeno menjali objektivni faktori, a posebno broj i kvalitet žive sile i naoružanja, utoliko se i naš način vođenja rata menjao i sve više se sastojao iz kombinovanja partizanskih i frontalnih dejstava.

Baveći se problematikom oružane borbe, ratna veština ima uvek isti predmet kako na nivou strategije tako i na nivou operatike i taktike, samo uvek u drugačijoj razmeri: za strategiju je predmet oružana borba u celini, za operatiku operacija, a za taktiku boj. Ovo je važno naglasiti zbog toga što se ponekad može čuti i mišljenje koje mi se ne čini ispravnim — da se strategija bavi ratom u celini, a operatika i taktika operacijama i bojevima, to jest oružanom borbom, što bi, u stvari, značilo da strategija ima jedan predmet, a operatika i taktika drugi. Međutim, pošto je ratna veština jedinstvena, bez obzira na to što se deli na tri zasebne grane, mora imati i jedinstven predmet, a to je upravo oružana borba.

Oružana borba — sveukupnost njene problematike — čini predmet vojne nauke i ratne veštine. A to znači da se vojna nauka i ratna veština ne bave samo problemima vođenja oružane borbe, nego i problemima pripreme koje se očito ne mogu odvojiti kao nešto zasebno što spada u neku drugu oblast. Pogotovo je danas očevidno da su pripreme čiji je značaj izvanredno porastao, nerazdvojni deo oružane borbe, pa i nerazdvojni deo vojne nauke i ratne veštine. Zaista bi bilo nelogično da se pripreme izvode na bazi neke druge teorije.

Jedno od glavnih pitanja vojne nauke i ratne veštine jeste priprema i upotreba oružane sile. Bolje reći — to je njihovo glavno pitanje, što proizlazi iz činjenice da je u većini slučajeva upravo oružana sila glavno sredstvo za izvršavanje zadataka oružane borbe. Svaki rat, pa i svaki oružani ustanak, mora raspolagati — ili se mora truditi da što pre raspolaze — oružanom snagom, jer je ona obično i osnovna garancija pobe. Uostalom, upravo je stvaranje armije kao specijalne organizacije u periodu rađanja robovlasničkog poretka, prema Engelsu, bilo jedno od bitnih obeležja koje je oružane sukobe prvobitne zajednice razlikovalo od rata klasnog društva kao dve sasvim raznorodne pojave. Međutim, za našu temu nije sporno to da li su oružane snage glavni sadržaj predmeta vojne nauke i ratne veštine, nego je sporno to — da li su oružane snage — njihova priprema i upotreba — jedini sadržaj vojne nauke i ratne veštine, da li su one predmet ratne veštine, kao što se to smatralo u prošlosti i kao što i danas neki vojni pisci smatraju.

Očito je da već poodavno oružana borba predstavlja sveobuhvatniju i širu pojavu od pripreme i upotrebe oružanih snaga, a pogotovo u uslovima savremenog rata uopšte, a opštenarodnog posebno. Savremena oružana borba je postala totalna baš u tom smislu što u njoj dolaze do izražaja i drugi faktori. Neposredno učešće naroda u raznim vojnim pa i oružanim dejstvima — kao što su obaveštavanje, snabdevanje, zaprečavanje, izveštavanje, diverzije, ilegalna borba, kontrašpijunaža, suzbijanje pete kolone, kontrola teritorije, borba protiv vazдушnih desanata itd. — uticalo je na ogroman porast vojnog značaja naroda kao faktora oružane borbe. Osim toga, vojna nauka i ratna veština očito moraju voditi računa i o moralno-političkom i ekonomskom faktoru — u onoj meri u kojoj neposredno utiču na oružanu borbu. Teško je, na primer, zamisliti procenu situacije — u kojoj se ne bi vodilo računa o tim faktorima; to se bez izuzetka tiče strategijske procene, vrlo često operativne, a ponekad čak i taktičke.

Uostalom, vojna nauka i ratna veština kao posebne oblasti nisu apsolutno samostalne; one se prepliću sa mnogim drugim naukama i delatnostima, jer se bave i problemima koji su van oružane borbe, a utiču na nju, kao što, s druge strane, mnoge druge delatnosti i druge nauke imaju interesa da se bave i pitanjima oružane borbe. Takva uzajamna zainteresovanost je posve razumljiva, a slično preplitanje se dešava u svim oblastima naučnog saznanja i ljudske prakse, i to kao posledica činjenice da je svaka društvena pojava uvek samo deo jedinstvene objektivne stvarnosti i da uvek prelazi granice pojedine nauke i pojedine praktične delatnosti. U ratu nema pojava koje nisu u vezi s oružanom borbom, i obrnuto, te je zbog toga i okvir vojne nauke i ratne veštine samo uslovan i ne može se kruto odrediti preciznim granicama prema drugim oblastima nauke i prakse. Zbog toga se vojna nauka mora koristiti rezultatima raznih naučnih disciplina koji imaju velikog značaja za pripremanje i vođenje oružane borbe. Nemoguće je zamisliti vojnu nauku bez oslanjanja na fiziku, hemiju, pedagogiju, tehnologiju, meteorologiju i sl.

Međutim, to nikako ne znači da vojna nauka obuhvata sva pitanja rata. Njen osnovni interes je oružana borba. Vojna nauka nije u stanju da se bavi svim pitanjima rata; to bi je odvlačilo od njenih osnovnih pitanja koja predstavljaju specifičnosti rata, a to bi očigledno značilo u suštini potcenjivanje pa i zapostavljanje oružane borbe kao glavnog sadržaja rata. S obzirom da će u savremenim uslovima oružana borba biti prema svim predviđanjima mnogo složenija nego ranije, vojna nauka se mora ozbiljno posvetiti baš problemima oružane borbe. Iz značaja oružane borbe kao glavnog sadržaja rata proizlazi i značaj vojne nauke i ratne veštine kao posebne teorije i prakse.

Mišljenje po kojem se ratna veština bavi ratom u celini ponekad se objašnjava time da rat ima dva aspekta: politički i tehnički, odnosno opšti i vojnostručni. Prema tome mišljenju, ratna veština ima za predmet rat u celini, ali samo njegov stručni aspekt. Verovatno je da ovo mišljenje polazi i od poznatog Lenjinovog stava da se upravljanje vojnim resorom sastoji iz kombinacije političkog i stručnog rukovođenja. I Frunze je smatrao da se vojna doktrina sastoji iz političkog i tehničkog dela. Međutim ni Lenjin, ni Frunze nisu poistovećivali ratnu veštinu s delovanjem stručnjaka. Lenjin je u građanskom ratu pridavao

ogroman značaj specijalistima — carskim oficirima, ali se za njega pojam ratne veštine ticao vođenja oružane borbe, u kojoj su izvanrednu ulogu odigrali i revolucionarni kadrovi koji su bili poslani na rad u vojsku, a posebno CK Partije koji se vrlo često bavio problemima izgradnje oružanih snaga, vojnih operacija itd. Zbog toga predmet ratne veštine ne treba mešati s kompetencijama u rukovođenju. Ratna veština se tiče oružane borbe i njenim se načelima moraju rukovoditi svi faktori koji su odgovorni za njeno vođenje. Svodi tu ratnu veštinu na vojno-stručni, tehnički aspekt, znači, u stvari, sužavati joj okvir.

Realizacija vojne nauke, to jest ratne veštine — vrši se preko svesne delatnosti ljudi u oružanoj borbi: preko delatnosti rukovodećih ljudi, komandi, jedinica, grupa i pojedinaca — sve do pojedinačnog borca. Međutim, time nije rečeno — kako se ponekad shvata — da ratna veština može eliminisati objektivne pretpostavke oružane borbe; ona je njima nužno ograničena. Izvanredni značaj subjektivnih snaga sastoji se u tome što one mogu delimično menjati i ograničavati stihijno dejstvo objektivnih uslova i faktora i — što je najvažnije — subjektivne snage su kadre da od niza različitih mogućnosti odabiraju baš one koje su najpovoljnije. U traženju najboljih rešenja u pripremi i vođenju oružane borbe, takovih rešenja koja će najpotpunije odgovarati konkretnoj situaciji i konkretnom odnosu snaga — sastoji se suštinska razlika između vojne nauke i ratne veštine i osnovni smisao i pozitivna uloga ratne veštine. O tome svedoči praksa našeg oslobodilačkog rata: time što je u potpunosti iskoristila sve naše objektivne i subjektivne mogućnosti i sve neprijateljeve slabosti i greške, naša ratna veština je uspela da nametne protivniku svoj način ratovanja, a time je postala jedan od onih faktora koji je u oružanoj borbi odlučivao o pobi i porazu.

Predmet vojne nauke i ratne veštine je, prema tome, pripremanje i vođenje oružane borbe. U oblasti teorije vojne nauke obuhvata izučavanje uslova, faktora, zakonitosti, organizacije, sredstava, načina i oblika oružane borbe i određivanje principa i pravila za njeno izvođenje. U oblasti prakse ratna veština je stvaralačka primena teorije, umenje da se na praksi pronalaze najbolja rešenja za pripremanje i vođenje oružane borbe.

General-major
Dušan DOZET